

Muhasebede Hatalar: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma

Kadir GÖKOĞLAN¹

Meryem KÖK²

Selahattin ALTUNDAĞ³

ÖZET

Bu çalışma Diyarbakır ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının muhasebe faaliyetlerinde yapılan hatalara ilişkin bakış açılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında belirlenmiş olan ifadeler ile muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri dikkate alındığında yaş, cinsiyet, mesleki tecrübe, eğitim durumu faktörleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında belirlenmiş olan ifadeler ile mükellef sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın 121 ve üzeri mükellef sayısına sahip muhasebe meslek mensuplarının lehine olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışma ile birlikte muhasebe meslek mensuplarının artan iş yükü, mesleki tecrübe ve bilgilerin güncel yasa ve düzenlemelerin takip edilemediği durumlarda muhasebe faaliyetlerinde hatalı işlemlerin oluşmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Meslek Mensupları, Muhasebede Hata

Errors in Accounting: A Research On Accounting Professionals

ABSTRACT

This study has been carried out to determine the perspective of Professional accountants operating in Diyarbakır City regarding the mistakes made in their accounting activities. At the end of the study, the following conclusions were reached. Considering the expressions

¹ ORCID NO: 0000-0001-6397-8477

² ORCID NO: 0000-0002-8013-1240

³ ORCID NO: 0000-0002-6198-7959

determined within the scope of the study and the demographic characteristics of the accounting professionals, it was found that there was no statistically significant difference between age, gender, professional experience and education status factors. In addition, it was determined that there is a statistically significant difference between expressions determined within the scope of the study and the number of customers. It has been determined that this difference is in favour of the Professional accountants who have the number of customer of 121 or more.

As a result, with this study, the increased workload of the accountancy professions has been determined to lead to the occurrence of erroneous transactions in the accounting activities in the case where the current laws and regulations cannot be followed.

Keywords: Accounting Professionals, Accounting Error

GİRİŞ

Muhasebe kavramı, Arapça kökenli bir kelime olup, ‘hesap’ kelimesinden türemiştir. Türkçede ise hesaplaşma, sayışma şeklinde anlamlar taşımaktadır (Topsak, 2009: 10). Muhasebe kavramının birden fazla tanımı mevcuttur. Muhasebe, bir örgütün kaynaklarının gün yüzüne çıkmasını, bu kaynakların nasıl kullanılacağını, sonucunda meydana gelen artışların ve azalışların, finansal anlamda örgüte olan etkisini ilgili kişi veya kuruluşlara ileten bir sistem olmaktadır (Sevilengül, 2005: 9).

Muhasebenin temel amacı ise incelenmiş ve düzenlenmiş olan tüm bu işlemlerin analiz edilip yorumlanmasını sağlamaktır (Topsak, 2009: 11).

Muhasebe aslında ekonomik olaylardan oluşmaktadır. Bu anlamda da muhasebe mesleğini ifa edenlerin etik davranışları finansal anlamda etki bulacağından son derece önemli olmaktadır. Muhasebe mesleği ciddi sorumlulukları olan bir meslek koludur ve bu görevi yerine getiren meslek mensupları bir takım sorumluluklar da üstlenmişlerdir(Akdoğan, 2003:19). İşletmenin verilerinin dürüst bir şekilde toplanması, kaydedilmesi, özetlenmesi, rapor edilmesi ve aynı zamanda taraflara iletilmesi muhasebenin önemli bir sorumluluğu olmaktadır(Okay, 2011: 5; Sevilengül, 2008: 2).

Muhasebe, gerek sosyal gerekse de ekonomik anlamda oldukça önemli bir kavramdır. Sağladığı bilgiler işletme sahipleri, çalışanları, kredi kuruluşları, yatırımcılar, devlet ve toplum açısından önemli olduğundan ciddiyetle yapılması gereken bir iş olmaktadır (Kirik, 2007: 39). Muhasebe bilgisinin doğru, güvenilir kaynak oluşturması ve gerekli muhasebe standartları ve mevzuatlarına da uygun bir şekilde düzenlenmiş olması gerekmektedir. Aksi halde birçok hata ve hile ile karşılaşmak mümkün olacaktır (Özçelik, vd., 2017:198; Demir ve Arslan, 2020: 903).

Muhasebe bilgilerini üretirken gerçekleştirilen bazı yanlış işlemler sonucunda muhasebe bilgilerinin hem kalitesi hem de kullanıcıları açısından zor durumlar meydana gelmektedir. Bu durumlar iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar muhasebede gerçekleştirilen hatalar ve hileler olmaktadır. Gerçekleştirilen bu yanlış işlemlerde kasıt yok ise bu hata olarak nitelendirilebilir. Hatalar, ihmalkârlık, dikkatsizlik, bilgi eksikliği gibi nedenlerle meydana gelmektedir Muhasebe hileleri ise bilinçli olarak menfaat sağlamak için gerçekleştirilen eylemler olmaktadır. Muhasebede görülen hatalar ve hilelerin tespit edilmesi oldukça zor olmakla birlikte gün geçtikçe de artış göstermektedir. Bu durum muhasebe mesleğine olan güveni de zedelemektedir. Bu anlamda zaman içerisindeki gelişmeler muhasebe mesleği ile

ilgilenen araştırmacıların muhasebe mesleğinin yeniden güven kazanması, meslekte oluşan hata ve hileler için çalışmalar gerçekleştirmesini sağlamıştır (Özçelik, vd. 2017:198).

Muhasebe, temel olarak mali bilgiye ihtiyaı olan işletmenin tüm finansal durumunu tablo halinde sunmaktadır. Bu görev de yerine getirilirken mali tabloların anlaşılabilir, güvenilir, karşılaştırılabilir gibi bir takım özelliklere de sahip olmasını gerektirmektedir. Bu özelliklere sahip olması aynı zamanda da muhasebe işlemlerinde hiçbir müdahalenin de olmamasını gerektirmektedir. Oluşturulmuş olan finansal tablolar her ne kadar eldeki mevcut veriler üzerinden yapılmaktaysa da bu işlemlerin insan eliyle gerçekleştiriliyor olması beraberinde hata ve hileleri de getirmektedir. Bu sebeple işletmenin yöneticilerinin, sahiplerinin ve çalışanlarının denetim mekanizmasını kullanması oldukça önemlidir. Denetim mekanizması riskleri en aza indirecek hatta ortadan kaldıracılabilecektir (Erdemir, 2015: 36; Kaymak: 1996: 26).

I. Muhasebe Hataları

Hata kavramı, dilimizde istemeden yapılan yanlış, yanılma, kusur şeklinde ifade edilmektedir. Muhasebede hata kavramı ise, işletmenin çalışanlarının bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirdikleri yanlışlar olarak tanımlanmaktadır (Ömürbek ve Durgunböcü, 2018: 252). Hatalar mali tablolarda görünen kasıtlı yapılmamış olan yanlışlardır. Hileler gibi bilinçli olarak yapılmazlar. Hatalar, genel yasa ve mevzuata, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine, firmaların politika ve prensiplerine uygun davranılmadığı zaman gerçekleşmektedir. Genel olarak muhasebe hataları çalışanın dalgın olması, ihmalkrlığı, deneyimsiz ve de yeterli bilgi ve donanıma sahip olmamasından kaynaklanmaktadır (Doğan ve Kayakıran, 2017: 169; Kirik, 2007: 39).

Muhasebe işlemi yapılırken dikkatsiz olunması, beraberinde getirdiği hatalar ay veya yılsonunda firmaların kesin mizan alımı esnasında ortaya çıkmaktadır. Bilgi eksikliğinde ve tecrübesiz personelde muhasebe hataları, mesleğin gerektirdiği standartlar, kanunlar, yönetmelik ve mevzuatlar hakkında yeterli donanıma sahip olunmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Özellikle yeni başlamış olan personel için böyle bir durum daha fazla önemli olmaktadır. Stres gibi durumlarda ise hatalar, yoğun tempodan kaynaklamakta olup iş bölümü ve planlaması ile hataları en aza indirmek mümkün olabilmektedir (Kirik, 2007: 40; Gümüş ve Gögebakan, 2016: 19).

Muhasebe hataları, mali tablolarda, bilinçli yapılmamış kaydedilmesi gereken bir bilginin kaydedilmediği ya da yanlış bir işlemin kaydının finansal tabloya eklenmesi ile gerçekleşmektedir (Aytekin, vd., 2015: 70; Bunger ve Dumitrescu, 2009: 118).

Muhasebe aracılığıyla elde edilen bilgiler, güvenilirliği ve doğruluğunun tespiti için denetlemeye tabi tutulurlar. Yani gerçekleştirilmiş olan mali nitelikli işlemlerin sağlanması muhasebe ilkelerine uygunluğu ölçülerek yapılmaktadır(Ertürk, 2010: 5). Bu denetleme ile iç kontrol sisteminin gelişmiş olduğu firmalardaki bir takım hataların tespiti mümkün olabilmekte ve düzeltilebilmektedir. Bu hataların birçok sebebi olabilmektedir (Kirik, 2007: 39; Christensen, J. 2010: 1827). İş yoğunluğu, stres, dikkatsizlik, bilgi eksikliği gibi birçok neden muhasebe işlemlerinde hata yapmaya sebep olmaktadır. Hatalar bilerek yapılmamış olsa dahi sonucunda gerçekleşecek bir yaptırım bulunmaktadır. Çünkü hatalar aynı zamanda da vergideki israfa da sebep olduklarından yaptırım gücü olması gereken bir davranış şekli olarak görülmektedir (Zeytin, 2007: 86; Pamukçu, 2000: 5).

Her ne kadar gelişmiş bilgi teknolojileri sayesinde muhasebedeki işlemlerde hata oranı düşmüşse de bilgisizlik ve tecrübesizlik, iş yoğunluğu gibi nedenlerden kaynaklanan muhasebe hatalarına çare olamamıştır. Uygulamada gerçekleşen bu hata türleri halen bulunmaktadır. Bunlar (Aytekin, vd. 2015: 71; Kirik, 2007: 40; Defond, M.L. ve Jiambalvo, J. 1991: 643);

Matematiksel hatalar; hesaplamalar üzerinde genel olarak dört işlemde kaynaklanan hatalar olmaktadır. Katma değer vergisi, yeniden değerlendirme, stopaj hesaplama, amortisman gibi işlemlerle belirlenen hesaplamalar üzerinde oluşmaktadır. Bu hatalar, mükelleflerin devlete ödeyeceği vergide düşüşün olmasına ve vergi israfına neden olmaktadır(Gümüş ve Gögebakan, 2016: 20).

Kayıt hataları; muhasebe işlemlerinin defterlere kayıtları sırasında ortaya çıkmaktadır. Bazı rakamsal hatalar, hesaplama hataları hesaplardaki borç ve alacak kısımlarının karıştırılmasına sebep olmaktadır. Nakil(Virman) hataları; gerçekleştirilmiş işlemlerin büyük defterlere kayıtları sırasında oluşmuş olan rakamsal hatalardır. Ancak kullanılan paket programlar ile bu tür hatalara artık daha az rastlanılmaktadır. Unutma ve Tekrar kayıt hataları; gerçekleşmiş olan muhasebe işlemlerinin tekrar kaydının yapılması ya da kayıtların dönemselliği ilkesi gereği işlemlerin ya gerçekleştiği dönemde ya da hiç kaydedilmemiş olması durumunda oluşmaktadır (Kirik, 2007: 47-48).

Bilanço hataları; firmaların yılsonunda hazırlamış oldukları mali tablolarında yeterli, düzenli, standartlara uygun ve doğru bilgiyi vermemesi ile gerçekleşmektedir. Çünkü bu tablonun amacı kurumlara, kredi verenlere, işletme sahiplerine ve ilişkide oldukları kuruluşlara net ve doğru bilgiyi sunmaktır.

Telafi edici hatalar; muhasebe işlemlerini gerçekleştirenlerin hatalarını gizlemek için başvurduğu yöntemdir. Bilinçli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Burada bireyin niyeti bu işlemi hata olmaktan çıkarıp hataya dönüştürebilmektedir (Gümüş ve Göğebakan, 2016: 20; Bayraktar, 2007: 25).

Ülkemizde mali tabloların güvenilir, karşılaştırılabilir, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun ve tutarlı olabilmesi için Türkiye Muhasebe Standartları'nın oluşturulması, ayrıca sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, dernek ve birçok seminer ve eğitimlerin verilmesi, yayınların yapılması ile muhasebe politikalarının belirlenip seçilmesi, değiştirilmesi ve aynı zamanda da muhasebedeki hataların düzeltilmesi sağlanmaktadır. Bu standartlar firmaların mali durumlarının güvenilirliğini arttırmak, hata ve hileden uzak mesleki etik çerçevede mali tabloların karşılaştırılabilmesini arttırmayı amaçlamaktadır (Okay, 2011: 46; Bayraktar, 2007: 59).

II. Literatür Taraması

Altıntaş, (2010), hata ve hile kavramları üzerine gerçekleştirdiği çalışmada, özellikle hile ve kurum içi sahtekârlık kavramı üzerinde durmuştur. Çalışma sonucunda ise bağımsız denetçilerin hileli işlemler konusunda eğitimlerinin sağlanması ve ülkemiz dışında bu konuda kurulmuş kurumlara benzer kurum ve kuruluşların gerçekleştirdikleri çalışmalar dikkate alınarak gerekli düzenlemelerin yapılmasından bahsedilmiştir.

Kirik (2007), tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmada muhasebede görülen hata ve hileli işlemlerin muhasebeciler, mükellefler, devlet politikaları, vergi uygulamaları ve sosyal yapı gibi etkenlerin de etkisi ile gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Özellikle muhasebede hile hususunda mükelleflerin istek ve taleplerinin muhasebe meslek mensupları üzerinde baskıya sebep olduğu belirtilmiştir. Mali denetimin yetersizliği, bir takım yasal boşluklar gibi nedenlerin mükelleflerin muhasebe meslek mensubu üzerindeki baskıyı artırıcı etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Defond ve Jiambalvo (1991), tarafından gerçekleştirilen çalışmada 41 firma önceki dönemlerine ait finansal hataları dikkate alınarak incelenmiştir. Denetim mekanizmasının olduğu firmalarda bilançodaki abartıların daha az olduğu, ayrıca daha az hatanın var olduğu gözlemlenmiştir. Önceki yıllara ait hataların düzeltilmesinin de hem aşırı hem de gereksiz görüldüğü tespit edilmiştir.

Zeytin (2007), çalışmasında muhasebe meslek mensuplarını hata yapmaya iten en önemli sebebin mevzuatların sürekli değişim göstermesi olarak belirtmiştir. Hata yapmayı engelleyecek durumun ise, devlete olan bağlılık, etik ilkelere uygunluk, ceza, vicdan gibi etkenlerin olduğu görülmüştür.

Acito, Burks ve Johnson (2009), 2004- 2006 yılları arasında 250'den fazla firmanın önceki yıllardaki finansal tablolarında tespit edilen hataları üzerine inceleme yapmışlardır. İnceleme sonucunda gerekli mevzuat ve düzenlemeler sonucunda cari dönemde daha az hata yapma riski olduğu, hataların zamanında görülüp düzeltme istenmesinin ve denetim mekanizmasının işlerliğinin önemi görülmüştür.

Doğan ve Nazlı (2015), tarafından gerçekleştirilen çalışmada, işletme yöneticilerine işletmede hata ve hilenin tespiti konusunda anket soruları yöneltilmiştir. Etkin bir iç kontrol sisteminin varlığı hata ve hile yapma ya da bunlara neden olabilecek baskı, fırsat ve haklı görme hususlarının da en aza indirilebileceğini tespit etmişlerdir. Aynı zamanda işletme yöneticilerinin yenilik ve değişimlere kapalı oluşu, caydırıcı ceza sisteminin uygulanamıyor olması işletmede hata ve hile riskinin artmasına neden olacağı belirtilmiştir. Personel bu anlamda eğitilmeli ve bilgilendirilmeli sonucuna varılmıştır.

Ömürbek ve Durgunböcü (2018), muhasebe meslek mensuplarının muhasebe işlemlerinde hatalar, hileler ve vergi denetimi ile ilgili algılarının tespitine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmalarında, muhasebe meslek mensuplarına göre hatanın en önemli nedeninin dikkatsizlik olduğu ve en çok karşılaşılan nedenin ise faturalı işlemlerde olduğu görülmüştür. En fazla görülen hilelerin ise işletmenin kredi alabilmesi için bilanço süslemesi yapılması ve vergi yüksekliliği bahane edilerek giderlerin arttırılıp gelirlerin azaltılması olduğu belirtilmiştir.

Chan, Lin ve Mo (2003), çalışmalarında Çin'de faaliyet gösteren 80 yabancı firmanın muhasebe hatalarına dayanarak kültür boyutları ve bireyci tutumun muhasebe hatalarına etkileri incelenmişlerdir. Bireyci tutumun hataların göreceli büyüklüğündeki farklılıkları

anlamlandırmada önemli olduğu görülmüştür. Bireyde gücün merkezileşmesi daha fazla hata yapma oranında da artışa sebep olduğunu göstermiştir.

Gümüş ve Gögebakan (2016), çalışmalarında muhasebe meslek mensuplarının etik algısı ve işlemlerde yapılmakta olan hata ve hile konusu incelenmiştir. Meslek mensuplarının eğitim düzeylerinin, tecrübe ve deneyimlerinin, hükümet politikalarının, vergi uygulamalarının, mesleki örgütlenme şeklinin, meslek ahlakına bakış açısının işlemlerde hata ve hile konusunda ciddi etkilerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca hileli işlemlere bazen de mükelleflerin baskıları neticesinde başvurdukları belirtilmiştir.

Burks (2015), çalışmasında ağırlıklı olarak 2006-2010 yılları arasında kamudaki hayır kurumları tarafından yapılan muhasebe hatalarını, bunları düzeltme ve denetçi raporlarında gösteriminin mali tablolarda ve dipnotlarda gösterimini işlemiştir. Hayır Kurumlarının halka açık şirketlere göre %60 daha fazla hata yaptığı, benzer büyüklükteki firmalara göre de neredeyse iki kat daha fazla hata yaptığını saptamıştır.

Uyar (2018), çalışmasında işlemlerde hata kültürünün muhasebe meslek mensuplarının iş performansına olan etkilerini görev karmaşıklığı bağlamında ele almıştır. Bu çalışma bu anlamda yapılan ilk analizlerden biridir. Ayrıca muhasebeye yönelik görev karmaşıklığı ölçeği literatürde ciddi düzeyde ihtiyaç duyulan bir konu olduğundan bu anlamda geliştirilip, uygulanmıştır. Ayrıca hata yönetim kültürünün yaklaşımları ortaya konmuştur. Anket formu şeklinde sorulan soruların yetersiz olduğu senaryo veya mülakat yöntemlerinin sonuçlarının belirleyici olacağı sonucuna varılmıştır.

III. Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma

Çalışmanın bu bölümünde muhasebe meslek mensupları üzerine gerçekleştirilmiş olan anket sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır.

a. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı Diyarbakır ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının muhasebe faaliyetlerinde yapılan hatalara ilişkin bakış açılarını belirlemektir. Ayrıca demografik özelliklerini dikkate alarak meslek mensuplarının hataya ilişkin görüş ve düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya Diyarbakır İlinde faaliyet gösteren Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler, Yeminli Mali Müşavirler Odasına kayıtlı olan 452 muhasebe meslek mensubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan ifadeler yüz

yüze anket yöntemi ve mail yöntemi kullanılarak meslek mensuplarına uygulatılmıştır. Bütün anketler eksiksiz bir şekilde tarafımıza iletilmiştir.

b. Araştırmanın Hipotezleri

Muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ile çalışma kapsamında oluşturulmuş olan ifadelerle verdikleri cevaplar dikkate alınmıştır. Bu çalışma kapsamında beş adet hipotez geliştirilmiştir. Bunlar;

H₁: Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile yaş faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₂: Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile cinsiyet faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₃: Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile mesleki tecrübe faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₄: Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile eğitim düzeyi faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₅: Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile mükellef sayısı faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

c. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak yüz yüze anket yöntemi ile mail yoluyla anket yöntemi uygulanmıştır. Muhasebe meslek mensuplarına uygulanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde demografik faktörleri belirleyici ifadeler yer alırken ikinci bölümde ise meslek mensuplarının muhasebede yapılan hatalara ilişkin görüşlerinin tespit edilmesine yönelik ifadeler yer almıştır. Anket formunun uygulamaya geçilmeden önce 40 muhasebe meslek mensubu üzerinde ön-test uygulaması yapılarak anket formunun uygulanabilirliği test edilmiştir. Anket formu Özçelik vd., (2017) tarafından yapılmış olan çalışmadan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizi için T-testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Araştırmanın analizinde anlamlılık düzeyi ($p=0,05$) olarak dikkate alınmış ve ($p=0,05$) değerinden düşük olan değişken sonuçları istatistiksel açıdan anlamlı olduğu kabul edilmiştir.

Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının demografik faktörleri ve çalışma kapsamında oluşturulan ifadelere verdikleri cevapların analizi için frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri kullanılmıştır.

i. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikler (yaş, cinsiyet, mesleki tecrübe, eğitim durumu, mükellef sayısı) üzerine yapılan analiz sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		<i>n</i>	<i>%</i>			<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Yaş</i>	<i>20-30</i>	83	18,4	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>Lise</i>	44	9,7
	<i>31-40</i>	165	36,5		<i>Önlisans</i>	128	28,3
	<i>41-50</i>	133	29,4		<i>Lisans</i>	210	46,5
	<i>51 ve üzeri</i>	71	15,7		<i>Lisansüstü</i>	70	15,5
	<i>Toplam</i>	452	100		<i>Toplam</i>	452	100
<i>Cinsiyet</i>	<i>Kadın</i>	158	35	<i>Mükellef Sayısı</i>	<i>1-30</i>	114	25,2
	<i>Erkek</i>	294	65		<i>31-60</i>	102	22,6
	<i>Toplam</i>	452	100		<i>61-90</i>	82	18,1
<i>Mesleki Tecrübe</i>	<i>1-5yıl</i>	64	14,2		<i>91-120</i>	70	15,5
	<i>6-10yıl</i>	108	23,9		<i>121 ve üzeri</i>	84	18,6
	<i>11-15yıl</i>	124	27,4		<i>Toplam</i>	452	100
	<i>16-20yıl</i>	98	21,7				
	<i>21yıl ve üzeri</i>	58	12,8				
	<i>Toplam</i>	452	100				

Tablo 1 dikkate alındığında çalışmaya katılım sağlayan muhasebe meslek mensuplarının büyük çoğunluğu 31-50 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların %65'i erkek, %35'i kadın olduğu görülmektedir. Çalışmaya 11yıl - 15yıl mesleki tecrübeye sahip olan katılımcıların en yüksek, 21 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahip meslek mensuplarının en düşük katılım sağladığı görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık olarak yarısı kadarı lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Mükellef sayısı dikkate alındığında 1 ile 30 arasında mükellefe sahip muhasebe meslek mensuplarının en yüksek katılım sağladıkları görülmektedir.

ii. Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hataya İlişkin Yargılara Katılma Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının çalışma kapsamında belirlenmiş olan ifadelere katılım düzeylerinin analiz sonuçları tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Hataya İlişkin Yargılara Katılma Düzeyleri

(YARGILAR) HATA	N	Ort.	Std. Sap.	Std. Hata
Mevzuattaki sürekli değişikliklerden kaynaklanmaktadır.	452	3,492	1,340	,050
Matematiksel hatalardan kaynaklanmaktadır.	452	3,128	1,247	,047
Bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.	452	3,487	1,240	,046
Mükelleflerden kaynaklanmaktadır.	452	3,447	1,163	,043
Personelin tecrübe yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.	452	3,370	1,137	,042
Unutma ve tekrar kayıtlardan kaynaklanmaktadır.	452	3,401	1,141	,043
İş yoğunluğu ve dikkatsizlikten kaynaklanmaktadır.	452	4,113	1,081	,040
Yasal düzenlemelerin güncel olarak takip edilmemesinden kaynaklanmaktadır.	452	4,078	1,096	,041
Hesapların kayıt ve nakil esnasında kaynaklanmaktadır.	452	3,299	1,114	,042
Hesapların yanlış kaydedilmesinden kaynaklanmaktadır.	452	3,430	1,107	,041

Bilançoda yapılan yanlışlıklardan kaynaklanmaktadır.	452	3,321	1,168	,044
Teknoloji yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.	452	3,151	1,300	,049
Ülkemizde muhasebe hata ve hilelerini ortaya çıkartmakta denetimler yeterlidir.	452	3,017	1,316	,049

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum)

Tablo 2 dikkate alındığında çalışma kapsamında belirlenmiş olan ifadelerden “*İş yoğunluğu ve dikkatsizlikten kaynaklanmaktadır.*” ifadesi muhasebe meslek mensupları tarafından en yüksek katılma oranına sahip olmuştur. Ayrıca yine çalışma kapsamında belirlenen ifadelerden “*Ülkemizde muhasebe hata ve hilelerini ortaya çıkartmakta denetimler yeterlidir.*” ifadesi en düşük katılma oranına sahip olduğu görülmektedir.

Genel olarak tablo 2’deki ifadeler dikkate alındığında araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının çalışma kapsamında belirlenmiş olan ifadeler konusunda kararsız oldukları görülmektedir. Ayrıca ifadelerin ortalamaları (3,5 ile 4) arasında değiştiği görülmektedir.

iii. Araştırma Kapsamında Belirlenen Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının çalışma kapsamında belirlenmiş olan hipotez analiz sonuçları tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Hataya İlişkin Hipotez Test Sonuçları

		<i>n</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>p</i>	<i>SONUÇ</i>
<i>Yaş</i>	<i>20-30</i>	166	3,421	,470	,052	,271	RED
	<i>31-40</i>	230	3,421	,727	,067		
	<i>41-50</i>	195	3,403	,587	,040		
	<i>51 ve üzeri</i>	111	3,315	,685	,040		
<i>Cin</i>	<i>Kadın</i>	298	3,364	,629	,027	,356	RED

	<i>Erkek</i>	404	3,396	,690	,053		
<i>Mesleki Tecrübe</i>	<i>1-5yıl</i>	82	3,461	,524	,151	,980	RED
	<i>6-10yıl</i>	188	3,357	,625	,043		
	<i>11-15yıl</i>	234	3,382	,579	,034		
	<i>16-20yıl</i>	142	3,367	,769	,064		
	<i>21yıl ve üzeri</i>	56	3,366	,711	,095		
<i>Eğitim Durumu</i>	<i>Lise</i>	64	3,294	,625	,068	,545	RED
	<i>Önlisans</i>	188	3,445	,593	,071		
	<i>Lisans</i>	340	3,372	,648	,030		
	<i>Lisansüstü</i>	110	3,384	,670	,063		
<i>Mükellef Sayısı</i>	<i>1-30kişi</i>	254	3,353	,634	,033	,002	KABUL
	<i>31-60kişi</i>	142	3,282	,680	,071		
	<i>61-90kişi</i>	102	3,382	,567	,066		
	<i>91-120kişi</i>	60	3,398	,629	,052		
	<i>121kişi ve üzeri</i>	144	3,626	,505	,069		

Araştırma kapsamında belirlenen ifadeler ile yaş, cinsiyet, mesleki tecrübe, eğitim durumu faktörleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Dolayısıyla çalışma kapsamında belirlenen “ H_1 : Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile yaş faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır, H_2 : Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile cinsiyet faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır, H_3 : Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile mesleki tecrübe faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır, H_4 : Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile eğitim düzeyi faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.” hipotezleri reddedilmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen ifadeler ile mükellef sayısı faktörü dikkate alınarak yapılan analiz sonucunda mükellef sayısı ile muhasebede hata ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Gruplar arasında yapılan analiz sonucunda mükellef sayısı 121 ve üzeri olan muhasebe meslek mensupları lehine bir anlamlılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda “*H₅:Muhasebe meslek mensuplarının hataya ilişkin yargılara katılma düzeyleri ile mükellef sayısı faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.*” hipotezi kabul edilmiştir.

IV. SONUÇ

Diyarbakır ilinde muhasebe meslek mensupları üzerine yapılan muhasebe faaliyetlerinde hataya ilişkin belirlenmiş olan ifadelere katılma düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmış olan bu çalışmanın sonuçları şu şekilde belirlenmiştir.

Muhasebe meslek mensupları çalışma kapsamında belirlenmiş olan ifadelere verdikleri cevaplar dikkate alındığında katılımcıların genellikle ifadelere katıldıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla muhasebede yapılan hatalar genellikle muhasebe meslek mensuplarının yoğun iş temposundan dolayı gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Yoğun iş temposu ve stres unsuru nedeniyle meslek mensuplarının muhasebe faaliyetlerinde hatalı işlemler yapmasına neden olduğu bilinen bir gerçektir. Yoğun iş temposu meslek mensuplarını strese sokmakta ve bu şekilde hataların oranını arttırmaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının üstlerindeki iş yükünün azaltılması ve stres odaklı sorunların azaltılması için gerekli düzenlemeler ve önlemler alınmalıdır. Ayrıca, muhasebe meslek mensuplarının stres ile başa çıkma yöntem ve teknikleri üzerine çeşitli meslek içi eğitimler, sempozyumlar ve toplantılar düzenlenmelidir. Aynı zamanda muhasebe meslek mensuplarının muhasebe faaliyetlerine ilişkin yasa, yönetmelik veya düzenlemelerin düzenli olarak takip edilmemesi sonucunda hataların yapıldığını belirtmişlerdir. Muhasebe faaliyetleri her geçen gün değişmekte ve genişlemektedir. Muhasebe meslek mensupları özellikle güncellemeleri takip etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla güncel işlemleri takip etmeyen veya yeterince önem vermeyen muhasebe meslek mensuplarının hata yapmama olasılığını da düşürecektir.

Muhasebe meslek mensuplarının muhasebede yapılan hatalar dikkate alınarak oluşturulan ifadeler doğrultusunda belirlenmiş olan hipotezler dikkate alındığında yaş, cinsiyet, mesleki tecrübe, eğitim durumu faktörleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte mükellef sayısı faktörü dikkate alındığında

belirlenmiş olan ifadeler ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında mükellef sayısının artmasıyla birlikte muhasebede yapılan hatalarda artma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Muhasebe meslek mensupları kendi kapasiteleri (işini yapacağı mükellef) üzerinde çalışmaya başladığında muhtemel hataların olma olasılığı doğru orantılı olarak artmaktadır. Yapılan muhasebe hatalarının minimum düzeye indirme veya tamamen yok edilmesi için muhasebe meslek mensuplarının iş yüklerini azaltmak için meslektaşlarından yardım alma veya yeterince mükellef alma yoluna gitmelidir. Fakat ülkemizdeki sistem mümkün olduğunca fazla mükellefe sahip olmak amacıyla oldukları görülmektedir. Bu durum iş yükünün ve iş stresinin artmasına neden olmaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının stres yönetimi ve iş yükünün paylaşılması konusunda meslek içi eğitimler ile desteklenmelidir. Aşırı iş yükü ve stres altında muhasebe meslek mensupları muhasebe hatalarını arttırmamın yanında hileli faaliyetlere de başvurmalarına neden olabilir. Dolayısıyla bu durumun için ilgili meslek mensupları, meslek odaları veya akademisyenler çözüm yolları geliştirmelidir.

Bu çalışma ile birlikte muhasebe meslek mensuplarının artan iş yükü, mesleki tecrübe ve bilgilerin güncel yasa ve düzenlemelerin takip edilemediği durumlarda muhasebe faaliyetlerinde hatalı işlemlerin artmasının nedeni olarak tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Acito, A.A., Burks, J.J. ve Johnson, W.B. (2009). Materiality Decisions and the Correction of Accounting Errors. American Accounting Association. 84(3). 659-688.

Akdoğan, H. (2003). Muhasebe Meslek Etiğinin Kamunun Aydınlatılmasındaki Öneme Meslek Mensuplarının Yaklaşımı. Doktora Tezi. Eskişehir: AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altıntaş, N. N. (2010). Denetimde Hata ve Hile. Sosyal Bilimler Dergisi. (1). 151-161.

Aytekin, S., Sezgin, H., Ve Yalçın, M.(2015). Uygulamacıların Muhasebede Hata Ve Hileler İle Hile Belirteçlerine Yönelik Yaklaşımları: Balıkesir İli Örneği. Muhasebe Ve Denetime Bakış. 14(44). 69-89.

Bayraktar, A. (2007). Türkiye’de Muhasebe Hileleri Tarihi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Edirne.

Bunger, O.C., Ve Dumitrescu, A.C.(2009). Detecting And Reporting The Frauds And Errors By The Auditor. Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica. 11(1). 117-125.

Burks, J.J. (2015). Accounting Errors in Nonprofit Organizations. American Accounting Association. 29(2). 341-361.

Chan, K.H., Lin, K.Z. ve Mo, P.L.L. (2003). An Empirical Study on the Impact of Culture on Audit-Detected Accounting Errors. American Accounting Association. 22(2). 281-295.

Christensen, J. (2010). Accounting Errors and Errors of Accounting. American Accounting Association. 85(6). 1827-1838.

Defond, M.L. ve Jiambalvo, J. (1991). Incidence and Circumstances of Accounting Errors. American Accounting Association. 66(3). 643-655.

Demir, M. ve Arslan, Ö. (2020). Muhasebe Meslek Mensuplarını Hile Eylemine Yönelten Psikolojik ve Ekonomik Faktörler. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi. 8(3) .903–911.

Doğan, S. ve Kayakıran, D. (2017). İşletmelerde Hile Denetiminin Önemi. Maliye Finans Yazıları. (108). 167-188.

Doğan, Z. ve Nazlı, E.(2015). Muhasebede Hata ve Hilelerin Önlenmesinde İşletme Yöneticilerinin Sorumluluğunun Tespitine Yönelik Bir Araştırma. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi. 8(4). 195-212.

Erdemir, N.K. (2015).Muhasebede Sürekli Denetim Anlayışı ve Yeni Türk Ticaret Kanununda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmış Doktora Tezi. Konya.

Ertürk, A. (2010). İşletmelerde Hata ve Hileyi Önlemede İç Kontrol Sisteminin Etkililiği ve Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Gümüş, U. T., ve Gögebakan, H. (2016). Muhasebe Hata Ve Hileleri İle Muhasebe Mesleğinde Etik, Aydın İlinde Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi. 1(3). 12-27.

Kirik, Z. (2007). Muhasebe Hata Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.

Okay, S. (2011). Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karaman: KMÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ömürbek, V., ve Durgunböcü, Ö. (2018). Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hata Ve Hileleri İle İlgili Algılarının İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(4), 1251- 1265.

Özçelik, H., Karataş, Ö.N. ve Keskin, S. (2017). Muhasebe Hata Ve Hileleri: Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 4(29).197-214.

Pamukçu, A. (2000). Muhasebedeki Hata ve Hilelerin raporlama İlkeleri Yönünden Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Sevilengül, O. (2008). Genel Muhasebe. 14.Baskı. Gazi Kitapevi. Eylül 2008.

Topsak, F. (2009). Muhasebe Meslek Mensuplarının Hata, Hile ve Meslek Etiği Konularındaki Tutumları Üzerine Bir araştırma: Ankara ve Balıkesir Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uyar,M. (2018). Muhasebede Hata Yönetimi Ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin Görev Karmaşıklığı Bağlamında Değerlendirilmesi. Muhasebe ve Denetime Bakış. (55). 141-160.

Zeytin, M. (2007). Bağımsız Muhasebe Meslek Mensuplarını Hata ve etik Dışı Davranışlara Yönlendiren Faktörler. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.